Utgir unik rapport

Kurt Magne Stormo er leder i Kystsamene, som nå utgir en ny rapport med detaljerte opplysninger om den grensekryssende reindrifta. FOTO: STEINAR SOLAAS

Kystsamene har oversatt protokollene fra forarbeidene til den første reinbeitekonvensjonen. – Her fins kunnskaper som har vært underkommunisert i det norske majoritetssamfunnet over en lang *tidsperiode.*

Dokumentet inneholder detaljerte beskrivelser av et 40-talls ulike samiske trekkveier fra Nord-Sverige gjennom Troms og ut mot norskekysten til ulike kalvings- og sommerbeiteområder.

– Dette arbeidet bygger på en rapport fra Reinbeitekommisjonen av 1913 som vi har jobbet med i over et år. Til hver trekkvei er det utarbeidet detaljerte kart. I protokollen fins det kunnskaper som har vært underkommunisert i det norske majoritetssamfunnet over en lang tidsperiode, mener Kystsamenes leder, Kurt Stormo.

– Vi følger ulike formenn som skildrer flyttingene med sine familier og reinflokker mellom vinterbyer og sommerbyer. Her beskrives i detalj familiemedlemmer, flyttveier, utskillings- og vaktplasser, melkegjerder, samt kalvings- og beiteområder.

Et lite tilbakeblikk før vi går videre.

Grensekryssende reindrift

I 1751 ble grensen mellom Danmark-Norge og Sverige-Finland fastsatt. Begge statene ønsket klare grenser, men samtidig måtte de ta hensyn til reindriftssamene som levde i områdene og drev sesongbasert flytting med reinsdyr på tvers av den nye grensen, skriver Stormo i innledningen i rapporten.

Lappekodisillen ble et tillegg til grensetraktaten av 1751 og gir reindriftssamer rett til å føre reinsdyr over grensen mellom Norge og Sverige.

Jordbruksbefolkningen i nord økte, spesielt i Troms. Dette førte til økende konflikter mellom bønder og reindriftssamer fra Sverige. Myndighetene mente at reindriften skulle vike for jordbruket, ettersom jordbrukssamfunnet ble ansett å ha større betydning for landet.

I 1883 ble felleslappeloven vedtatt for å regulere den grenseoverskridende reindriften. Denne loven favoriserte jordbruket i forhold til reindrifta.

Etter unionsoppløsningen mellom Norge og Sverige i 1905 ble kontroll over grensene og naturressursene et symbol på nasjonal selvstendighet. Selv om felleslappeloven av 1883 fortsatt var gjeldende, ønsket norske myndigheter å stanse den grenseoverskridende reindriften mellom Norge og Sverige.

Reinbeitekonvensjonen

Lappekodisillen kunne ikke sies opp uten at den ble erstattet av en ny lov. Under Karlstad-forhandlingene forpliktet partene seg til å innlede forhandlinger om en konvensjon. Disse forhandlingene startet i 1913, og i 1919 ble Reinbeitekonvensjonen et faktum.

Konvensjonen begrenset svenske reindriftssamers adgang til norske beiteområder og innskrenket de tradisjonelle flyttveiene og beiteområdene.

Reinbeitekonvensjonen har siden blitt revidert flere ganger. Den så langt siste konvensjonen er fra 1972 og gjaldt i 30 år. I 2001 ble konvensjonen fra 1972 forlenget til 30. april 2005, men forhandlingene mellom Norge og Sverige om ny konvensjon brøt sammen våren 2005 og konvensjonen trådte ut av kraft 1. mai 2005.

Da lovfestet Norge ensidig reglene i av 1972 i grensereinbeiteloven. Sverige har ikke en tilsvarende lov. Et forslag til ny konvensjon fra 2009 har ikke blitt ratifisert av de to statene.

Totalgjennomgang

I forkant av den første konvensjonen ble det nedsatt en kommisjon som skulle utrede og regulere grensene for samisk reindrift mellom Norge og Sverige. Kommisjonen utførte feltarbeid i området i 1915. De dokumenterte og vurderte blant annet beite- og sneforhold, flyttveier, vegetasjon, samt melkings-, kalvings- og samleplasser.

– Dette arbeidet resulterte i unik dokumentasjon av landskap og naturressurser, og belyser problemstillinger som fremdeles er aktuelle, fremholder Stormo.

Kystsamene gjengir nå den delen av rapporten som inneholder opplysninger innhentet i 1915 fra flyttsamer mellom Nord-Sverige og Tromsø Amt.

Rapporten er opprinnelig på svensk og har fått en norsk språkdrakt, men hvor de samiske stedsnavnene har beholdt sin opprinnelige skrivemåte.

50 nye kart

I tillegg har Kurt Stormo gjennom programmet ArcGIS-Pro utarbeidet rundt 50 kart for hvert enkelt intervjuobjekt hva angår ulike boplasser, vaktplasser og flyttveier, tilpasset dagens lokale koordinatsystem.

Bakgrunnskart har vært Kartverkets historiske amtmannskart fra 1872 fra Troms og «Renbeteskommissionen av 1913 sine kartene öfver undersöknings-området av 1913».

– Kulturelt supplement

Videre blir hentet innhold fra «Dokumentasjonsrapport Grenseoverskridende flyttveier for rein Fra riksgrensen til Idna» utgitt av Inge Andersen og Thomas Ole Andersen, og O. Elströms «Karesuandolapparna: etnografiska skisser från Köngämä och Lainiovuoma 1916-1919» fra 1921.

Det 191 siders dokumentet inneholder rundt 40 daterte protokoller fra april-mai samt juli og september 1915 fra hvert distrikt. Protokollene inneholder personalopplysninger, fullstendig redegjørelse om reindrifta fra vår til høst, meninger om beiteområdene, trekkveier osv. og spesielle vanskeligheter, muligheter for omlegging av reindrift.

Vi finner også oversikt over familier med overflyttinger sommeren 1918 fra Karesuando kirkested til sommeropphold i Norge (Elgström 1921).

– Denne protokollen er et viktig kulturelt supplement om den grenseoverskridende reindrifta mellom Nord-Sverige og Troms fylke, tilføyer Kurt Stormo.

STEINAR SOLAAS
steinar@sagat.no

Mauk-samer (Marainen) på Brandmoen. FOTO: REINBEITEKOMMISJONEN

Rundt 50 slike kart har Kurt Stormo utarbeidet. FOTO: REINBEITEKOMMISJONEN